

SpaarWijs

Handleidingen lessen

- › Les 1 Hoe kun je je dromen bereiken?
- › Les 2 Wat komt er binnen en wat gaat er uit?
- › Les 3 Stack Je Money
- › Les 4 De Latte Factor!
- › Les 5 Hoe zorg ik voor (meer) geld?
- › Les 6 Hoe neem jij een financiële beslissing?
- › Les 7 Beslissing nemen, droom bereiken!
- › Les 8 Droom bereiken!

Les 1 Hoe kun je je dromen bereiken?

Materialen en voorbereiding

Leerlingen gaan in groepen van vier zitten als ze de moodboard maken. Zorg ervoor dat voor de start van de les alle materialen hiervoor klaarliggen en maak eventueel al de groepjes of laat leerlingen dit meteen aan het begin van de les doen. Alle materialen voor het maken van een moodboard zitten in de envelop behorende bij les 1: tijdschriften, scharen, A4-vellen, en plakstift. Per groepje van vier á vijf leerlingen krijgen ze één schaar en één plakstift.

De komende acht lessen gaan we een **spaardoel** opstellen, dit kan zijn voor **iets wat je wil kopen of iets wat je graag zou willen doen**.

- Om je doel te behalen ga je een spaarplan maken.
- Daarna komt aan bod hoe je voor (extra) inkomsten zou kunnen zorgen en geld kunt besparen. Tot slot gaan we kijken hoe je een goede aankoopbeslissing kunt nemen.

Doel van de lessenserie, kort inleiden!

Vertel de leerlingen wat het doel is van de lessenserie: het doel van de komende lessen is een spaardoel opstellen voor iets wat je graag wil kopen of doen. Om dit doel te behalen gaan we in kaart brengen wat je precies uitgeeft en hoeveel er binnenkomt, maar ook waar je allemaal op kunt besparen en hoe je voor inkomsten kunt zorgen.

5 minuten

Deel de werkboekjes uit, vertel dat ze elke les hier opdrachten uit gaan maken. De werkboekjes worden aan het einde van elke les ingenomen.

We gaan ons deze les eerst richten op onze dromen!

Wat zijn de doelen van deze les?

Sparen

- Je kunt drie dingen noemen waarvoor je geld apart zou willen zetten.
- Je kunt drie spaarmotieven geven.

Plannen met geld

- Je kunt een spaardoel opstellen voor iets dat je graag wil hebben.

Ga hier kort op in, eventueel mee afsluiten.

2 minuten

⌚ 2 minuten

Vertel de leerlingen dat we de komende periode aan de slag gaan met dromen. Maak een moodboard van je dromen, hoe leuk is het om hierover te kunnen fantaseren.

⌚ 20 minuten

Laat het **animatiefilmpje** zien van het maken van een moodboard. Alle filmpjes van SpaarWijs zijn ook te vinden op de USB stick als MP4 filmpjes.

Je kunt leerlingen ook de mogelijkheid geven om de moodboard digitaal te maken. Loop tijdens het maken van de moodboard goed rond om leerlingen te helpen. De volgende les moeten leerlingen een kortetermijndoel, een middellangetermijndoel en een langetermijndoel halen uit de moodboard. Zorg ervoor dat leerlingen hier ook naar toe werken met de plaatjes die ze kiezen.

Spaardoelen kunnen zijn:

- Muziekinstrument,
- Sparen voor 5 rijlessen
- Trainingspak
- Huisdier (puppy)
- Fotocamera
- De nieuwste Iphone
- Fiets
- Make-up set
- Scooter
- Horloge
- Schoenen
- Keyboard
- Lang weekend weg
- Dagje uit.

⌚ 5 minuten

Kies een aantal moodboards uit die je laat zien aan de hele klas. Stel hierbij de vraag: wat zou je heel graag willen hebben of doen, wat zijn je dromen? Hoe kun je dit bereiken, wat heb je daarvoor nodig? Sparen? Het gaat erom dat leerlingen toekomstgericht leren denken. De volgende les kun je een aantal andere moodboards laten zien.

Sparen?

- Wat is sparen?
- Waarom sparen mensen eigenlijk?

 3 minuten

Vervolgens vraag je wat sparen eigenlijk is? Waarom sparen mensen? Geef een aantal leerlingen het woord.
Ga dan meteen door naar de volgende slide: spaarmotieven.

Er kunnen verschillende redenen zijn waarom mensen geld sparen. We noemen dit **spaarmotieven**.

Spaarmotief

- Sparen voor een doel
- Sparen uit voorzorg
- Sparen voor de rente

Voorbeelden

[invullen]

 5 minuten

Wat kunnen spaarmotieven zijn?

Laat leerlingen hier voorbeelden van geven.

Gebruik voorbeelden uit je eigen leven. Bijv. sparen voor je pensioen, voor een nieuwe keuken, een eigen huis etc. Sparen voor het geval de wasmachine stuk gaat etc.

Wat is ons spaarmotief?

 2 minuten

Alle moodboards in beslag nemen, ze kunnen er een foto van maken. Vraag de leerlingen wat ons spaarmotief is voor de komende periode?

Jongeren hebben verschillende spaardoelen. Jullie ook. De één spaart voor een scooter terwijl de ander spaart voor een gadget of nieuwe jas (kan ook zijn dagje uit/vakantie/ studie, eigen bedrijf etc.).

De komende lessen gaan we samen aan de slag met sparen om je droom werkelijkheid te laten maken door er voor te sparen.

Belangrijk! Leerlingen die deze les afwezig waren moeten de moodboard thuis maken.

Les 2 Wat komt er binnen en wat gaat er uit?

Spaarwijs

Les 2 Wat komt er binnen en wat gaat er uit?

Cover

Wat zijn de doelen van deze les?

- Je kunt doelen stellen op korte-, middellange- en lange termijn en kan hiermee rekening houden met je uitgaven.
- Je kunt een overzicht maken van je inkomsten en uitgaven (begroting).
- Je kunt onderscheid maken tussen dagelijkse uitgaven, incidentele uitgaven en vaste lasten.

Ga hier kort op in, eventueel mee afsluiten.

2 minuten

Wat gaan we deze les doen?

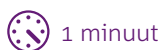
1. Een doel kiezen waar we de komende maanden voor gaan sparen.
2. Bekijken of dit doel wel haalbaar is, door een overzicht te maken van onze inkomsten en uitgaven.

Inleiding

Zorg ervoor dat je de moodboards die ze de vorige les hebben gemaakt, klaar hebt liggen, ze gaan daar deze les doelen uit halen.

Als je merkt dat leerlingen het belang niet inzien van sparen, probeer dan de tijd te nemen om het belang hiervan uit te leggen. Probeer jezelf of iemand in je omgeving als voorbeeld te nemen. Vraag goed door, want meestal heeft dit te maken met hoe er thuis tegen geldzaken wordt aangekeken.

1 minuut

Doelen

- Langetermijndoel: vanaf één jaar
- Middellangetermijndoel: tussen de twee maanden en één jaar
- Kortetermijndoel: binnen 2 maanden

Je geeft aan over welke termijn we het hebben als we spreken over korte-, middellange- en langetermijndoelen.

Oefenen met doelen

- ✓ **Opdracht 1A**
- ✓ **Maximaal 5 minuten**

Alex is 15 jaar en werkt 8 uur per week bij de Etos. Zijn uurloon is €4,-. Hij krijgt €5,- zakgeld per week. Hij spaart de helft van zijn inkomsten.

Geef bij onderstaande doelen aan of het voor Alex om een korte-, middellange- of langetermijndoel gaat.

- €50 sparen
- €1000 sparen
- Sparen voor een eigen studentenkamer
- Sparen voor een dagje Walibi
- Sparen voor een scooter
- Sparen voor een seizoenskaart

Geef aan dat het per persoon kan verschillen of iets een korte-, middellange- of langetermijndoel is. Dit heeft te maken met hoeveel inkomsten en uitgaven iemand heeft. Als je een relatief hoog inkomen hebt en weinig uitgaven, dan is het kopen van een scooter bijvoorbeeld een kortetermijndoel, maar voor iemand die het minimumloon verdient en veel uitgaven heeft, is het een middellange of langetermijndoel. Geef aan dat ze naar de situatie van Alex kijken en daarvoor **les 2, opdracht 1A** moeten maken.

Terug naar je dromen!

- ✓ **Opdracht 1B**
- ✓ **Maximaal 4 minuten**

Kun jij je droom omzetten in iets waar je voor gaat sparen?

- Bekijk je moodboard nogmaals.
- Haal uit je moodboard een korte-, middellange- en langetermijndoel dat je graag wil bereiken.

Laat leerlingen **les 2, opdracht 1B** erbij pakken. Ze kunnen eventueel ook meteen **opdracht 1C maken**, maar geef dan wel eerst de instructie (volgende slide).

Kies één doel uit!

- ✓ Opdracht 1C
- ✓ Maximaal 4 minuten

Je gaat nu een doel kiezen waar jij de komende maanden voor gaat sparen. Maak het jezelf niet te makkelijk, je bent er in ieder geval tussen de twee maanden en één jaar mee bezig.

Waar ga jij voor sparen?

Klassen waarin veel aversie is tegen sparen en praten over geld moet je meer tijd voor nemen om het belang uit te leggen. Tip: geef leerlingen praktische voorbeelden. Je kan ook over je eigen levenservaring vertellen. Hierdoor kan je leerlingen overtuigen.

Aangeven dat we met de hele klas de komende maanden gaan toewerken om (een van onze) dromen te bereiken door er voor te sparen. We gaan allemaal sparen, maar ieder om zijn eigen droom waar te maken. Leerlingen moeten één doel (middellangetermijndoel) kiezen waar ze voor willen gaan sparen de komende maanden. Dit eventueel in duo's laten doen. Let op, probeer leerlingen zo veel mogelijk voor een middellangetermijndoel te laten kiezen. Ze zijn dan tussen de 2 maanden en 1 jaar aan het sparen. Doel moet uitdagend genoeg zijn, lastiger dan wat een leerling op eigen krachten zou kunnen behalen. Het moet wel een realistische doel zijn, dus niet sparen voor een auto.

Misschien kun je aangeven waar jij zelf graag voor wil sparen, iets over je eigen dromen vertellen. Dit motiveert leerlingen om hiermee aan de slag te gaan.

Leerlingen die echt nergens voor willen sparen, aanmoedigen door ze voor een dagje uit te laten sparen met iemand uit de klas.

Is je spaardoel (€€) haalbaar?

... We gaan nu een filmpje bekijken over hoe je een overzicht kunt maken van je inkomsten en uitgaven.

- Herkennen jullie de stappen die in het filmpje worden genoemd?
- Zijn deze stappen bij jullie thuis weleens besproken?

Laat het **animatiefilmpje** zien. Geef kort aan dat het animatiefilmpje gaat over stappen die je kunt zetten om een begroting te maken. Na het zien van het filmpje vraag je de leerlingen of ze deze stappen herkennen en/of deze stappen thuis wel eens ter sprake zijn gekomen.

Julie gaan nu de stappen die we in het filmpje hebben gezien uitwerken voor jullie eigen inkomsten en uitgaven.

✓ **Opdracht 2A**
✓ **Maximaal 5 minuten**

 7 minuten

Vertel de leerlingen dat ze deze stappen voor hun eigen inkomsten en uitgaven gaan uitwerken. **(les 2, opdracht 2)**. Vraag in de nabespreking aan de leerlingen waarom het nuttig is om (dagelijks/wekelijks) bij te houden waar je je geld aan uitgeeft. Leg uit dat een begroting vergelijkbaar is met een plan om je uitgaven onder controle te houden en dat je daardoor beter met je geld kan omgaan en zo ook je droom kan bereiken.

Inkomsten kunnen zijn: zakgeld, kleedgeld, klusjes, oppaswerk, bijbaantje, geld krijgen voor je rapport, voor je verjaardag. Leerlingen die zeggen helemaal geen inkomsten te hebben, help je door te vragen hoe dat kan? In een vervolg les wordt er gekeken naar hoe je aan inkomsten kunt komen. Als ze echt niets kunnen bedenken dan kan je ze een fictief budget geven.

Sommige leerlingen willen geen begroting maken, omdat ze alles van hun ouders krijgen. Misschien kun je de leerlingen vragen om in kaart te brengen wat ze allemaal van hun ouders krijgen en hoeveel dat in € is.

Wat is jouw uitgavenpatroon?

✓ **Opdracht 2B t/m 2H**
✓ **Maximaal 5 minuten**

Waar iemand zijn geld aan uitgeeft noemen we een uitgavenpatroon. Is jouw uitgavenpatroon anders dan dat van je leeftijdgenoten?

 5 minuten

Nadat leerlingen de stappen voor zichzelf hebben uitgewerkt, laat je ze op de website van het NIBUD hun eigen uitgaven vergelijken met de uitgaven van leeftijdsgenoten. <https://scholieren.nibud.nl/artikel/top-10-zelf-betaalde-uitgaven-van-scholieren/> Vrijt jouw uitgavenpatroon af van leeftijdgenoten? Op welke punten, laat ze dit opschrijven in hun werkboekje, Vraag in de nabespreking, waar zou je op kunnen en willen besparen, om je spaardoel te behalen. Spaar je geld? Zo niet, waarom niet?

Julie gaan nu een filmpje zien waarin een uitleg wordt gegeven van:

 2 minuten

Laat het **animatiefilmpje** zien waarin de soorten uitgaven worden toegelicht.

Soorten uitgaven

✓ Opdracht 3

- Ga terug naar je eigen begroting.
- Verdeel je uitgaven naar dagelijkse uitgaven, vaste lasten en incidentele uitgaven.

Leerlingen moeten vervolgens hun begroting erbij pakken en hun eigen uitgaven verdelen in dagelijkse uitgaven, vaste lasten en incidentele uitgaven. Wat valt leerlingen op, waarschijnlijk dat ze alleen dagelijkse uitgaven hebben.

 2 minuten

Gezinsuitgaven

→ Schrijf op post-its wat voor soort uitgaven je familie allemaal heeft.

Laat leerlingen op post-its opschrijven welke soort uitgaven hun familie allemaal heeft. Zeg dat ze in een volgende stap de uitgaven moeten indelen in categorieën/groepen. Benadruk dat het gaat om de “soort” uitgaven en niet om de bedragen.

 5 minuten

Kom naar voren om de post-it bij de juiste categorie te plaatsen.

✓ Opdracht 4

Bespreek het kort na, want leerlingen krijgen als take-home opdracht mee om het thuis met hun ouders te bespreken.

 2 minuten

Take-home

✓ Opdracht 5

Onderzoek of de uitgaven van jouw familie overeenkomen met wat je hebt genoteerd op de post-its. Ben je een belangrijke uitgave vergeten?

→ De volgende les gaan we dit bespreken.

Het werkboekje mag niet mee naar huis. Voor alle take-home opdrachten geldt dat leerlingen er een foto van moeten maken. Je kunt ook het werkboek in jullie elektronische leeromgeving zetten, dan kunnen leerlingen thuis de opdracht opzoeken. De volgende les mogen ze de antwoorden in het werkboekje overschrijven.

Take-home opdracht: leerlingen moeten onderzoeken of de gezinsuitgaven overeenkomen met wat ze bedacht hadden bij **les 2, opdracht 4**. Geef aan dat ze thuis moeten bespreken of ze misschien uitgaven zijn vergeten?

Benadruk dat het niet om de bedragen gaat, maar de soort uitgaven.

Leerlingen die deze les afwezig waren moeten de opdrachten van deze les thuis maken.

 1 minuut

Les 3 Stack Je Money

Cover

Bespreken take-home opdracht

Je hebt onderzocht of de uitgaven van jouw familie overeenkomen met wat je de vorige les hebt genoteerd op de post-its.

- Wie is er iets opvallends tegengekomen?
- Wie was een belangrijke gezinsuitgave vergeten te noteren op de post-its?

Bespreek heel kort de take-home opdracht na. Sommige leerlingen vinden het lastig om thuis over geldzaken te praten, ga hier individueel op in.

Laat leerlingen in steekwoorden de antwoorden van de take-home opdracht noteren in het werkboek.

 3 minuten

Wat zijn de doelen van deze les?

Je kunt een **spaarplan** maken:

- Je kunt berekenen hoe lang en hoeveel je moet sparen om je spaardoel te behalen.
- Je kunt elke week of maand geld opzij zetten.

Ga hier kort op in, eventueel mee afsluiten.

Let op: dit is een volle les, houd strak de tijd in de gaten!

 2 minuten

Wat hebben we nodig om ons spaardoel te bereiken?

Je kunt een **spaarplan** maken:

- Om onze droom werkelijkheid te laten worden is het belangrijk om een spaarplan te maken.
- De vorige les hebben jullie een **begroting** gemaakt, dat is de eerste stap van het maken van een **spaarplan**. Vandaag gaan we kijken hoe lang je moet sparen om je spaardoel te bereiken.
- We starten nu met waarom sparen belangrijk kan zijn.

2 minuten

Inleiding

Om onze droom werkelijkheid te laten worden is het belangrijk om een spaarplan te maken. Geef aan dat er een bepaalde planning aan voorafgaat. De eerste stap van het spaarplan hebben we de vorige les al uitgevoerd door onze inkomsten en uitgaven op een rijtje te krijgen. Sparen gaat altijd sneller als je een plan hebt. Een spaarplan maken, helpt je om je spaardoel sneller te behalen.

We gaan zo de video 'Stack je Money' bekijken.

✓ Opdracht 1

✓ Maximaal 5 minuten voor de kijkopdracht

Kijkopdracht

- Wat betekent 'stack'?
- Wat betekent volgens jou 'de bijstand'?
- Waar kan je volgens de rapper je geld bewaren?
- Wat zegt de rapper over fouten maken?
- Wat wilt de rapper duidelijk maken in dit filmpje als het gaat om geld?
- Ben je het eens met de rapper?
- Wat herken je van dit verhaal binnen je eigen omgeving?

5 minuten

Voordat je **de clip laat zien** van stack je money

(<https://www.puna.nl/video-3/>), zeg je leerlingen de kijkopdracht erbij te houden uit het werkboekje (**les 3, opdracht 1**).

Je kunt leerlingen in de gelegenheid stellen om nogmaals naar de vragen te kijken a.h.v de lyrics (**les 3, na opdracht 1 - blz. 12** van het werkboekje).

Nabespreking vragen 'Stack je Money'.

- Wat betekent 'stack'?
- Wat betekent volgens jou 'de bijstand'?
- Waar kan je volgens de rapper je geld bewaren?
- Wat zegt de rapper over fouten maken?
- Wat wilt de rapper duidelijk maken in dit filmpje als het gaat om geld?
- Ben je het eens met de rapper?
- Wat herken je van dit verhaal binnen je eigen omgeving?

7 minuten

Bespreek de vragen van de kijkopdracht heel kort na. Vraag het volgende aan de leerlingen: wat wil de rapper ons vertellen, kun je je hierin vinden?

Antwoorden kijkwijzer vragen 'Stack je money'

Wat betekent stack?

Antwoord: Stapelen (stapel je geld).

Wat betekent volgens jou 'de bijstand'?

Antwoord: Mensen die niet genoeg geld hebben om in hun eerste levensbehoeften (eten, drinken, onderdak) te voorzien, krijgen in Nederland geld.

Waar kan je volgens de rapper je geld sparen?

Antwoord: In een schoenendoos (cash) of op de bank (spaarrekening)

Wat zegt de rapper over fouten maken?

Antwoord: Fouten mag je maken, als je er maar van leert.

Wat wilt de rapper duidelijk maken in dit filmpje als het gaat om geld?

Antwoord: Sparen is belangrijk, stack je money.

Begrippenlijst "Stack je money"

Saaf = Geld

Doekoe = Geld

Donnie = Tien euro

Stack = Stapelen (een stapel geld)

Niffo = Neef

Jongeren en schulden

[Bekijk website](#)

Naarmate jongeren ouder worden, komen ze vaker geld tekort. 37% van de mbo'ers van 18 jaar en ouder heeft momenteel een schuld. Een op de vier heeft betalingsachterstanden.

Ontstaan schulden door:

- Houding
- Gebrek aan financiële vaardigheden
- Geen behoefte hebben om te sparen en vooruit te plannen

(NIBUD, 2016)

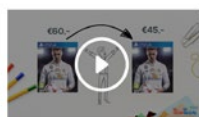
3 minuten

Wijs leerlingen op deze slide. Vraag aan de leerlingen hoe ze de boodschap van de clip hierin herkennen. Vraag ook hoe het kan dat jongeren in de schulden kunnen komen doordat ze niets sparen?

Vertel dat mensen zonder spaargeld niet voorbereid zijn op onverwachte uitgaven of inkomensterugval, werkloosheid, ziekte etc. en dat ze daardoor hun vaste lasten niet kunnen betalen en dat kan oplopen, want als de deurwaarder er aan te pas moet komen, dan lopen de kosten hoog op.

Terug naar onze dromen, spaarplan maken!

✓ Opdracht 2

Schrijf de stappen op!

5 minuten

Laat het **animatiefilmpje** zien van het spaarplan en vertel dat ze de stappen moeten opschrijven in hun werkboekje (**les 3, opdracht 2**).

Bespreek heel kort na door twee leerlingen naar de stappen te vragen. **Laat daarna pas slide 9 zien**, waarin het stappenplan staat. Vraag leerlingen waarom deze stappen handig kunnen zijn als je ergens voor wil sparen. Wijs ze op het begrip samengestelde rente, controleer of dit is overgekomen.

Om eventueel te herhalen.

Hoe maak ik een spaarplan?

✓ Opdracht 3 en 4

✓ Maximaal 10 minuten

Werk voor je eigen spaardoel het spaarplan uit aan de hand van de volgende stappen.

1. Waar spaar ik voor?
2. Wat is hier de prijs van? Zoek dit uit op internet!
3. Hoeveel spaargeld heb ik nu?
4. Hoeveel geld moet ik nog sparen?
5. Overzicht: **hoeveel kan ik per maand sparen?** Zie hiervoor je begroting uit de vorige les.

15 minuten (inclusief nabespreking)

In deze opdracht zijn de vier stappen van het spaarplan wat uitgebreider dan in het filmpje, anders hebben de leerlingen te weinig structuur!

Vertel de leerlingen dat ze nu gaan plannen hoe ze hun spaardoel kunnen bereiken. Welke stapjes (spaarplan) moeten er genomen worden, sta stil bij de stappen die op deze en de volgende slide staan. Leerlingen mogen bij stap 2 op internet zoeken om hoeveel geld het ongeveer gaat. In les 7 gaan ze dit uitgebreider doen a.h.v. een beslismodel om de uiteindelijke beslissing te nemen.

Opdracht 3 en 4 zijn de kern van de lessenreeks en moeten dus ook goed nabesproken worden!

Tijdens het rondlopen goed kijken of leerlingen een uitdagende spaardoel hebben en/of het spaardoel niet te groot is. Ze moeten er tussen de 2 maanden en één jaar mee bezig zijn.

Leerlingen die afwezig waren deze les, moeten dit als huiswerk maken!

Hoe maak ik een spaarplan?

✓ Opdracht 3 en 4

✓ Maximaal 10 minuten

Werk voor je eigen spaardoel het spaarplan uit aan de hand van de volgende stappen.

6. Hoeveel maanden moet ik sparen om mijn spaardoel te bereiken?
Als dit langer is dan 6 maanden, knip dan je spaardoel op in meerdere kortetermijndoelen. Ga steeds uit van 2 maanden.
7. Wat is mijn spaarbedrag per maand?
8. Waar ga ik mijn spaargeld bewaren?
9. Wie van mijn klasgenoten gaat er op letten dat ik dit volhoud tot de finish?

Spaardoel komt dichterbij!

Ik spaar voor:	De prijs hiervan is: € _____
Ik heb nu een spaargeld: € _____	Hoeveel moet ik nog sparen: € _____
Den mijn spaardoel te halen moet ik _____ maanden sparen	Mijn spaardoel wordt gerealiseerd door _____

Altemaal opdracht 4 ingevuld? Dan gaan we, als afsluiting van deze les, kort een aantal tabellen bespreken.

3 minuten

Bespreek tot slot een aantal tabellen van leerlingen na!

Misschien geven sommige leerlingen aan dat ze wel erg lang moeten sparen, leg dan uit dat het bedrag lenen misschien verleidelijk is, omdat je dan meteen het product hebt, maar het terugbetalen van deze lening duurt vaak veel langer, omdat je er rente over betaalt. Daarnaast kun je hierdoor ook in de problemen (schulden) komen omdat je je vaste lasten daardoor niet meer kan betalen.

Spaarladder

Elke week gaan we op de spaarladder bijhouden hoe het met ons spaardoel gaat.

Vul de spaarladder op de laatste pagina van je werkboekje in.

Leerlingen hebben nog niet gespaard, maar ze kunnen wel hun spaardoel en spaarbedrag invullen op de spaarladder (laatste pagina werkboekje).

1 minuut

Take-home

✓ Opdracht 5

Besprek met je (groot)ouders de volgende vragen:

- Vinden je (groot)ouders het belangrijk om te sparen?
- Zo ja, waarom is het volgens je (groot)ouders belangrijk om te sparen?
- Wat vinden je (groot)ouders ervan dat je voor de komende periode een spaardoel hebt?
- Welke tips hebben je (groot)ouders voor je om je aan je spaarplan te houden?

Kort toelichten! Ze mogen dit ook met broers en zussen bespreken.

2 minuten

Les 4 De Latte Factor!

Cover

Take-home

✓ Opdracht 5 (les 3)

Als het goed is heb je antwoord gegeven op de volgende vragen:

- Vindt je familie het belangrijk om te sparen?
- Zo ja, waarom is het volgens je familie belangrijk om te sparen?
- Wat vindt je familie ervan dat je voor de komende periode een spaardoel hebt?
- Hoe gaan ze je helpen om je spaardoel te bereiken?

Bespreek heel kort de take-home opdracht na. Ga hier kort op in, eventueel mee afsluiten.

⌚ 3 minuten

Wat zijn de doelen van deze les?

- Je bent in staat om geld te besparen op het moment dat je (onverwachts) minder te besteden hebt.
- Je bent in staat om je inkomsten en uitgaven aan te passen wanneer er veranderingen zijn in je situatie.
- Je kunt prioriteiten stellen bij je uitgaven: hierbij hoort dat je jezelf kunt beheersen wanneer je makkelijk en/of impulsief geld uitgeeft.

⌚ 2 minuten

Hoe gaat het met je spaardoel?

Bespreek met je maatje de volgende vragen:

- Ben je al gestart met sparen? Zo nee, waarom niet?
- Noteer je gespaarde bedrag op de spaarladder.
- Wil je iets aanpassen aan je spaarplan?

Over 5 minuten is de nabespreking!

Bespreek a.h.v. je eigen spaardoel de punten die op de slide staan. Geef vervolgens leerlingen 5 minuten de tijd om in duo's te kijken naar hun spaardoel. De instructie staat op de slide. Als nabespreking vraag je 2 duo's om daar iets over te vertellen.

⌚ 5 minuten

Deze les bekijken we op welke dingen je allemaal kunt besparen om je spaardoel te behalen.

✓ Opdracht 1 (les 4)

Waar kun je allemaal geld mee besparen volgens het filmpje?

2 minuten

Inleiding

Geef aan dat deze les wordt bekeken waar zij allemaal op kunnen besparen om zo misschien nog sneller hun spaardoel te halen.

Vertel leerlingen dat ze een filmpje gaan bekijken waarin bespaartips worden gegeven. Ze moeten deze bespaartips noteren in hun werkboek (**opdracht 1, les 4**).

Laat het **filmpje** van de ING zien

<https://www.youtube.com/watch?v=FEZGQhMPfKU>

Het nabespreken van het filmpje komt later, ze moeten eerst opdracht 2 maken. De instructie hiervan staat op de volgende twee slides.

Spaardoel halen!

✓ Opdracht 2 (les 4)

✓ Maximaal 5 minuten

In duo's ga je een mindmap maken met de volgende twee punten:

1. Hoe kan ik geld besparen?

- Als je met een vriend of vriendin naar de film gaat
- Als je naar de supermarkt gaat
- Als je gaat shoppen
- Als je iets lekkers voor school wilt

Voor tips: <https://scholieren.nibud.nl/artikel/besparen-zonder-pijn/>

Geef de instructie.

Spaardoel halen!

✓ Opdracht 2 (les 4)

✓ Maximaal 5 minuten

In duo's ga je een mindmap maken met de volgende twee punten:

2. Hoe kan ik de verleiding weerstaan om geld uit te geven?

- Bijv. plekken vermijden waar je geld uitgeeft.

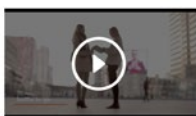
Voor tips:

<https://scholieren.nibud.nl/artikel/verleidingen/>

Na vijf minuten bespreek je de opdracht heel kort na.

2 minuten

In het volgende filmpje gaan we zien dat we veel kleine uitgaven uit gewoonte doen. Ongemerkt tellen die kleine beetjes snel op!

Gewoontegedrag van mensen.

Laat het **filmpje** van de ING zien

<https://www.youtube.com/watch?v=UPf8FNB3lBI>

Geef aan dat je na het filmpje wil horen wat de boodschap is van dit filmpje.

4 minuten

In de schulden door de 'Latte factor'?

- ✓ Opdracht 3 (les 4)
- ✓ Maximaal 5 minuten

- A. Lees de uitleg van de Latte factor in je werkboek
- Geef vervolgens antwoord op de volgende vragen:
- B. Kan dit gedrag voor problemen zorgen bij mensen?

Zo ja, hoe dan?

- C. Hoe herken je de Latte factor in het filmpje?
- D. Hoe kun je mensen bewust maken van dit gewoontegedrag?

⌚ 8 minuten (inclusief nabespreking)

Latte factor Laat leerlingen de uitleg van de Latte factor lezen in hun werkboek (**opdracht 3A, les 4**). Ze moeten vervolgens antwoord geven op de vragen (**opdracht 3BCD, les 4**):

Vraag tot slot wat er kan gebeuren als je minder gaat verdienen, maar wel hetzelfde uitgavenpatroon houdt. Kan dit voor problemen zorgen (schulden)? Het is belangrijk dat leerlingen wel de keerzijde zien van de Latte-factor. Het gaat hier wel om Hollandse zuinigheid ten top. Want die kop koffie buiten de deur is toch véél meer dan enkel een kostenpost? Laat leerlingen goed bedenken waar ze liever niet op willen bezuinigen of slim mee kunnen omgaan, want veel kleine uitgaven symboliseren ook vriendschap en sociale contacten.

Wat is jouw Latte factor?

- ✓ Opdracht 4 (les 4)
- ✓ Maximaal 7 minuten

Bedenk na het zien van het animatiefilmpje voor jezelf waar je op een gemiddelde dag allemaal geld aan uitgeeft en beantwoord de vragen.

Vergelijk daarna de tabel met je buur.

⌚ 7 minuten

Na het zien van het animatiefilmpje:

Laat leerlingen eerst individueel hun Latte factor in kaart brengen door te noteren waar zij op een gemiddelde dag allemaal aan geld uitgeven. Vraag ze een bepaalde dag voor de geest te halen als ze onderstaande tabel invullen (**opdracht 4, les 4**).

Misschien vinden leerlingen het lastig om iets te bedenken, vraag goed door. Kopen ze bijvoorbeeld energiedrankjes, roken ze etc.?

Vervolgens vergelijken ze hun tabel met hun buur.

Wat is jouw Latte factor?

- Welke gewoontes kun je doorbreken?
- Hoeveel zou je kunnen besparen door minder uit te geven?

⌚ 2 minuten

In de nabespreking van opdracht 4 niet alles nabespreken, maar ingaan op de volgende twee vragen:
Welke gewoontes kun je doorbreken?
Hoeveel zou je kunnen en willen besparen door minder uit te geven?

Maak de geldtype-test over je uitgavenpatroon.

- ✓ Opdracht 5 (les 4)
- ✓ Maximaal 5 minuten

- ... Wat kwam er uit de test?
- ... Komt het overeen met jouw Latte factor?

⌚ 5 minuten

Laat ze vervolgens de volgende test maken
<https://geldtypetest.nibud.nl/> (**opdracht 5A, les 4**).

Vervolgens geven ze antwoord op de vragen die in het in het werkboek staan (**opdracht 5BCD**).

Take-home

✓ Opdracht 6 (les 4)

Bespreek met je (groot)ouders de volgende punten:

- Welke tips hebben je (groot)ouders allemaal om geld te kunnen besparen.
- Kun jij je (groot)ouders misschien wat tips geven om geld te besparen? Tip: denk hierbij aan de Latte factor.
- Welke tips hebben je ouders om de verleiding te weerstaan om geld uit te geven?

Licht kort de take-home opdracht toe: praat met je ouders over hoe je allemaal geld kunt besparen.

Welke tips hebben je ouders allemaal om geld te kunnen besparen.

Kun jij je ouders misschien wat tips geven om geld te besparen?

Tip: denk hierbij aan de Latte factor.

1 minuut

Les 5 Hoe zorg ik voor (meer) geld?

Cover

Take-home

✓ Opdracht 6 (les 4)

Als het goed is heb je met je (groot)ouders de volgende punten besproken:

- Welke tips heb je gekregen van je (groot)ouders om geld te besparen?
- Welke tips heb je van (groot)ouders gekregen om de verleiding te weerstaan om geld uit te geven?
- Heb jij je (groot)ouders misschien wat tips gegeven om geld te besparen (Latte factor)?

Nabespreken van take-home opdracht.

⌚ 5 minuten

Hoe gaat het met je spaardoel?

✓ Over 3 minuten is de nabespreking!

Besprek met je maatje de volgende vragen:

- Hoe gaat het met je spaardoel?
- Noteer je gespaarde bedrag op de spaarladder.

Besprek a.h.v je eigen spaardoel de punten die op de slide staan. Geef vervolgens leerlingen een paar minuten de tijd om in duo's te kijken naar hun spaardoel. De instructie staat op de slide. Als nabespreking vraag je 2 duo's om daar iets over te vertellen.

⌚ 5 minuten

Wat zijn de doelen van deze les?

- Je kunt minimaal vier manieren bedenken om aan meer inkomsten te komen.
- Je kunt bij iedere manier die je hebt bedacht de voordelen en nadelen daarvan op een rijtje zetten.
- Je kunt een filmpje maken over inkomsten vergaren en geld besparen.

Kort toelichten. Eventueel de les mee afsluiten.

⌚ 2 minuten

Hoe kom ik aan (meer) inkomsten?

- ✓ Opdracht 1 (les 5)
- ✓ In groepjes van vier
- ✓ 10 minuten

Manier	Voordelen	Nadelen
Bijvoorbeeld: anderszitten met je ouders naar de winkel naar de winkel.		

Wees creatief, maar wel realistisch!

Tip:
<https://scholieren.nl/bud.nl/artikel/hoe-kom-ik-aan-meer-geld/>

10 minuten

Laat leerlingen verschillende manieren onderzoeken om aan inkomsten te komen.

Voorbeelden:

- Bijbaantje nemen of meer uren werken
- Vakantiebaantje (meivakantie)
- Oppaswerk
- Klusjes doen voor (groot)ouders of voor de burens etc.
- Vlogger worden
- Spullen verkopen op marktplaats
- Spullen verkopen op koningsdag
- etc.

Geld lenen: vertel ze hier dan goed bij wat de nadelen zijn, als ze daar zelf nog niet achter zijn gekomen. In principe zouden jongeren niet moeten lenen.

Wat doe je als leerlingen zeggen dat ze alles van hun ouders krijgen?

Hoe kom ik aan (meer) inkomsten?

Presenteer de resultaten van jullie 'mini-onderzoek' in 2 minuten aan de klas:

- Vertel in het kort iets over de manieren die jullie hebben bedacht om aan meer inkomsten te komen.
- Welke manier lijkt jullie het beste om je spaardoel op korte termijn te kunnen behalen, en waarom?

10 minuten

Kies steeds uit een groepje iemand uit die het gaat presenteren. Vooral goed doorvragen op de voor- en nadelen. Sluit deze opdracht af door te vragen welke manier voor nu het haalbaarst is. Hoe kunnen ze aan inkomsten komen om nog sneller hun spaardoel te halen.

Filmpje

- ✓ Opdracht 2 (les 5)
- ✓ In groepjes van vier
- ✓ 10 minuten
- ✓ Het filmpje moet de volgende les af zijn.

Stap 1 Maak in de les een verhaal (script) voor een filmpje van maximaal 4 minuten.

Het is belangrijk dat de volgende drie punten in het filmpje terugkomen:

1. Aan welke dingen geven jongeren hun geld uit, en waarom? (bijvoorbeeld status, groepsdruk, enz.)
2. Hoe kunnen jongeren op een slimme manier op hun uitgaven besparen?
3. Hoe kunnen jongeren aan meer inkomsten komen?

13 minuten (inclusief nabespreking)

Leerlingen gaan tijdens de les het script schrijven en na schooltijd het filmpje opnemen. Zeg erbij dat het beste filmpje een prijsje krijgt (bol.com bon). De filmpjes moeten volgende week af zijn (volgende les).

Punt 1 komt de volgende les (les 6) nog uitgebreid aan de orde. Ga hier dus niet teveel op in, laat leerlingen zelf iets bedenken. Punt 2 hebben ze de vorige les ook al naar gekeken, geef dat ook aan. De les die over de latte factor ging. Punt 3 hebben ze deze les naar gekeken met het mini onderzoekje.

Stap 3

Ga na schooltijd met je groepje het script filmen. Zorg ervoor dat jullie filmpje door middelbare scholieren goed te begrijpen is!

Stap 4

Bewerk het filmpje op de computer. Tip: Mac/iphone iMovie, Windows Moviemaker.

Stap 5

Het filmpje mag maximaal 4 minuten duren!

Het groepje met het leukste filmpje ontvangt een leuke prijs!

Vervolg van de vorige slide. Instructie voor het schrijven van het script. Het nabespreken van het script heel kort bespreken, vraag leerlingen welke interviewvragen ze hebben bedacht.

Take-home**✓ Opdracht 3 (les 5)**

Ga in gesprek met je (groot)ouders over manieren om geld te verdienen:

- Welke tips hebben zij allemaal om geld te verdienen?
- Kun je misschien geld verdienen door klusjes te doen in huis?
- Komt de hoogte van jouw zakgeld overeen met wat scholieren van jouw leeftijd krijgen?
- Als je je minder zakgeld krijgt in vergelijking met scholieren van jouw leeftijd, probeer dan met je ouders te onderhandelen over de hoogte van het zakgeld?

Krijg je (nog) geen zakgeld, overtuig dan je ouders van het belang van zakgeld geven. Lees hier over op <https://www.nibud.nl/consumenten/zakgeld/>

Kort toelichten! Leerlingen zijn niet verplicht te praten over het zakgeld met hun ouders, ze moeten zich hier wel prettig bij voelen. We willen geen boze mailtjes van ouders.

2 minuten

Les 6 Hoe neem jij een financiële beslissing?

Cover

Bespreken take-home opdracht (les 5)

Ga in gesprek met je je (groot)ouders over manieren om geld te verdienen?

1. Welke tips hebben je ouders allemaal om geld te verdienen.
2. Kun je misschien geld verdienen door klusjes te doen in huis?
3. Komt de hoogte van je zakgeld overeen met wat scholieren van jouw leeftijd krijgen?
4. Als je je minder zakgeld krijgt in vergelijking met scholieren van jouw leeftijd, probeer dan met je ouders te onderhandelen over de hoogte van het zakgeld?
5. Krijg je (nog) geen zakgeld, overtuig dan je ouders van het belang van zakgeld geven. Lees hier over op <https://www.nibud.nl/consumenten/zakgeld/>

Kort nabespreken. Heeft de opdracht voor discussie gezorgd thuis?

 4 minuten

Hoe gaat het met je spaardoel?

✓ 3 minuten

Bespreek met je maatje:

- Wat gaat er goed?
- Wat gaat er minder goed?
- Vul de spaarladder op de laatste pagina van je werkboekje in.

Belangrijk dat dit gebeurt, maximaal 5 minuten de tijd voor geven!

 4 minuten (inclusief nabespreking)

Wat zijn de doelen van deze les?

1. Je kunt beargumenteren waarom je voor een bepaald merk of product kiest.
2. Je kunt de stappen herkennen voor het nemen van een aankoopbeslissing.

Kort toelichten, eventueel de les mee afsluiten.

 2 minuten

We gaan van drie groepjes het filmpje bekijken.

Komen de volgende drie punten in het filmpje terug?

1. Aan welke dingen geven jongeren hun geld uit, en waarom? (bijvoorbeeld status, groepsdruk, enz.).
2. Hoe kunnen jongeren op een slimme manier op hun uitgaven besparen?
3. Hoe kunnen jongeren aan meer inkomsten komen?

Het groepje met het leukste filmpje ontvangt een leuke prijs!

Als je meer dan drie groepjes hebt, dan is het misschien goed om van te voren een selectie te maken in de filmpjes die je wil laten zien, anders red je het niet met de tijd.

15 minuten

Elke beslissing die we nemen heeft met geld te maken!

We overdrijven nu een beetje, maar veel van de beslissingen die we dagelijks nemen hebben te maken met geld.

- Wie kan hier voorbeelden van geven?

Kort bespreken, vraag leerlingen naar voorbeelden. Leerlingen die echt niets kunnen bedenken, inn hun werkboek staan er voorbeelden.

3 minuten

Hoe neem ik een beslissing?

✓ Opdracht 1

In deze animatiefilm worden de stappen toegelicht die je moet nemen om een goede beslissing te kunnen nemen.

Let goed op de stappen!

Laat leerlingen vertellen wat ze is bijgebleven na het zien van het **filmpje**. Ze moeten de stappen opschrijven.

4 minuten

Hoe neem ik een beslissing?

1. Wat wil je kopen of doen?
2. Keuzes
3. Criteria
4. Keuzes evalueren
5. Beslissing nemen

De volgende les gaan leerlingen deze stappen zetten voor hun eigen spaardoel. Deze les niet te lang erop ingaan, snel door naar de volgende slide.

1 minuut

Waarom kies jij voor een bepaald merk?

✓ Opdracht 2

- Welk merk telefoon heb jij?
- Hoe ben je tot die keuze gekomen?

Vraag goed door. Heeft het te maken met status, erbij willen horen etc.

Je kunt het ook breder trekken, bijvoorbeeld door te vragen naar merkkleding.

 4 minuten

Wie heeft er invloed op jou?

✓ Opdracht 3

✓ Maximaal 10 minuten

- Bedenk individueel zo veel mogelijk argumenten waarom vloggers/ reclame/social media/vrienden/familie invloed kunnen hebben op wat je allemaal koopt.
- Vergelijk binnen je groepje de argumenten. Kwamen jullie argumenten overeen?
- Zijn er nog andere mensen of bronnen die invloed op je hebben bij het nemen van een aankoopbeslissing?
- Waarom vinden reclamemakers jongeren een interessante doelgroep?
- Let op, de docent wijst één iemand aan die het gaat presenteren voor de klas.

Laat leerlingen maximaal 10 minuten met deze opdracht aan de slag gaan. Bespreek het kort na. Geef aan dat ze allemaal wel een vlogger kennen die ze beïnvloedt. Bij meisjes gaat het vaak om de make-up tutorials, waarin er reclame wordt gemaakt voor bepaalde merken make-up.

 12 minuten (inclusief nabespreking)

Take-home

✓ Opdracht 4

Ga in gesprek met je (groot)ouders over het nemen van een financiële beslissing.

- Hoe nemen je (groot)ouders een financiële beslissing?
- Komt het overeen met de stappen die wij hebben gezet?
- Wat is volgens jouw (groot)ouders het verschil tussen het nemen van een kleine of grote beslissing?

Kort toelichten.

 2 minuten

Les 7 Beslissing nemen, droom bereiken!

Cover

Voor deze les is een computerlokaal handig.

Bespreken take-home opdracht (les 6)

- Hoe nemen je (groot)ouders een financiële beslissing?
- Komt het overeen met de stappen die wij hebben gezet?
- Wat is volgens jouw (groot)ouders het verschil tussen het nemen van een kleine of grote beslissing?

Kort nabespreken.

 2 minuten

Wat zijn de doelen van deze les?

- Je kunt de stappen voor het nemen van een beslissing toepassen voor je eigen spaardoel.
- Je kunt criteria voor de aankoop van je spaardoel bedenken.

Kort toelichten, eventueel de les mee afsluiten.

 2 minuten

Hoe neem ik een beslissing?

✓ Opdracht 1

✓ Maximaal 25 minuten

Kijk nog een keer naar de animatiefilm waarin de stappen worden toegelicht die je moet nemen om een goede beslissing te kunnen nemen.

Je gaat deze stappen voor je eigen product nemen.

Dit **filmpje** hebben ze de vorige les ook al gezien, maar nu moeten ze de stappen voor hun eigen spaardoel nemen. Zie het stappenplan op de volgende slide.

5 minuten

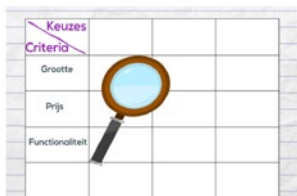
Hoe neem ik een beslissing?

Zijn er vragen over de stappen? Eventuele moeilijke woorden uitleggen (criteria en evalueren).

2 minuten

Hoe neem ik een beslissing?

Ze moeten uiteindelijk dit beslismodel invullen!

Help ze bij het rondlopen goed met criteria formuleren, ze mogen elkaar ook helpen.

Als nabespreking van deze opdracht, laat je een aantal leerlingen hun beslismodel toelichten!

25 minuten (opdracht)

5 minuten (nabespreking)

Vraag goed door, bij sommige producten moeten leerlingen bijvoorbeeld ook goed naar de kleine lettertjes kijken of kunnen er later nog kosten bijkomen.

Bij de aanschaf van een puppy bijvoorbeeld, is het bedrag van aankoop eenmalig, maar heb je nog wel elke week kosten (eten, drinken, dierenarts).

Spaarplan aanpassen

✓ Opdracht 2

Moet je naar aanleiding van je uiteindelijke beslissing je spaarplan aanpassen? Pas eventueel het spaarbedrag aan op je spaarladder.

De kans is groot dat het spaarbedrag hoger of misschien lager uitvalt, leerlingen moeten terug naar hun spaarplan van les 3. Ze gaan deze aanpassen!

Laat ze dit ook aanpassen op hun spaarladder.

4 minuten

Les 8 Droom bereiken!

Cover

Hoe gaat het met je spaardoel?

Vandaag is de laatste les van SpaarWijs.

- Hoe ga je de komende weken/maanden geconcentreerd blijven op je spaardoel.
- Kun je misschien afspraken maken met je maatje of iemand uit je familie?
- Noteer eventueel je gespaarde bedrag op de spaarladder.

Sta hier goed bij stil, we willen dat leerlingen na deze lessen ook doorgaan met sparen!

6 minuten

Stelling

“Geld is er om **uitgegeven** te worden!”

Besprek als intro deze stelling! Leg uit wat een stelling is, er zijn vast leerlingen die dit niet weten. Vervolgens gaan ze in groepjes het stellingenspel spelen. De instructie staat op de volgende slide.

Eens of oneens en waarom?

3 minuten

Stellingspel SpaarWijs

✓ 20 minuten

✓ Ongeveer 2 minuten per kaartje

- Een gespreksleider: deze heeft de taak ervoor te zorgen dat alle groepsleden de kans krijgen om te reageren op de stelling.
- Een notulist: deze heeft de taak het antwoord op de kaartjes kort op te schrijven.
- Aan het einde van de opdracht wordt van elk groepje één **willekeurige** leerling aangewezen om het groepsantwoord op een van de kaartjes te geven.

Eerst de instructie geven voor het spel, daarna pas de kaartjes uitdelen. Leerlingen moeten de antwoorden noteren in hun werkboekje. Eventueel ook regels bespreken, laat elkaar uitpraten, op luisterniveau aan de slag etc.

Bespreek per groepje één stelling na, laat leerlingen uit het groepje zelf een stelling uitkiezen waar ze iets over willen zeggen. De stellingen staan op de volgende 2 slides, misschien handig bij het nabespreken.

30 minuten (inclusief nabespreking)

Stellingen Geld, Sparen en Schulden

1. Als jongeren te veel geld uitgeven dan komt dat omdat ze indruk willen maken op anderen.
2. Als je geld wilt sparen, dan moet je een goede zelfbeheersing hebben.
3. Als je geld wilt sparen, dan moet je plekken vermijden waarvan je weet dat je daar geld uitgeeft.
4. Ik koop dingen die mijn vrienden ook kopen.
5. Geld moet je voorzichtig uitgeven.

Eventueel voor bij de nabespreking.

Stellingen Geld, Sparen en Schulden

6. Jongeren komen in de schulden door een impulsieve houding.
7. Jongeren komen in de schulden door mee te doen met rages en trends.
8. Jongeren komen in de schulden doordat ze geen behoefte hebben om te sparen.
9. Jongeren komen in de schulden doordat ze gevoelig zijn voor verleidingen.
10. Elke maand wat geld sparen is een goede manier om niet in de schulden te komen.

Eventueel voor bij de nabespreking. Leg uit wat impulsief betekent.

